

УДК 338.24: 622.692.4

О. Г. Дзьоба, д.е.н., професор

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

РОЗВИТОК ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ОСНОВІ УРАХУВАННЯ РИЗИКІВ СУБ'ЄКТІВ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ

Розгортання глобалізаційних процесів, посилення інтеграційних тенденцій в середовищі національних економік, формування регіональних і світових енергетичних ринків в умовах зростаючого дефіциту природних ресурсів обумовлюють зростання інтересу науковців до проблематики енергетичної безпеки. Тенденції двох останніх десятиліть засвідчили, що нерівномірність розподілу паливно-енергетичних ресурсів призвела до посилення геополітичного впливу країн-експортерів та зростання загроз економічній і соціальній стабільності енергодефіцитних країн.

Посилення залежності від забезпеченості енергоресурсами національних економік зумовлює необхідність перегляду стратегічних управлінських рішень в енергетичній сфері та впровадження дієвих механізмів підвищення енергетичної безпеки в розрізі усіх стратегічних рівнів. Вирішення цих складних та багатоаспектних завдань потребує формування ефективного інструментарію оцінювання енергетичної безпеки на основі використання як комплексних критеріїв, так і множини часткових індикаторів на засадах репрезентативності, достовірності та інформаційної доступності з урахуванням специфіки підприємств енергетичної сфери та притаманних їм ризиків і загроз, що виникають в процесі їх діяльності.

Незважаючи на значну кількість публікацій у частині дослідження різноманітних аспектів енергетичної безпеки, питання формування ефективного та універсального інструментарію оцінювання її рівня, який би ґрунтувався на доступній і достовірній інформаційній базі та забезпечував би зіставність показників енергетичної безпеки для економічних систем різних рівнів потребують подальших досліджень. Окрім того, не достатньо вивченими залишаються питання взаємозв'язку та взаємовпливу критеріїв та показників енергетичної безпеки локального, галузевого та загальнонаціонального рівнів.

Результати аналізу теоретичних та практичних аспектів оцінювання енергетичної безпеки свідчать про наявність різних методичних підходів, які розроблялися здебільшого для реалізації специфічних цілей, а тому не мали комплексного характеру та були малоінформативними. Так, для прикладу, методичний підхід, викладений в [1], орієнтований виключно на оцінювання енергетичної безпеки національної економіки як складової економічної безпеки України, що не дозволяє використовувати його для оцінювання рівня енергетичної безпеки інших систем (галузей, підгалузей, виробничих комплексів, окремих підприємств). Викликає сумнів і коректність визначення інтегрального індексу енергетичної безпеки в [1] та сам перелік часткових

показників (індикаторів) енергетичної безпеки, від повноти та обґрунтованості якого залежатиме об'єктивність результатів розрахунку.

Окрім того, відсутність єдиних підходів до оцінки енергетичної безпеки як на рівні окремих підприємств, так і на рівні національної економіки в цілому утруднює, а в багатьох випадках і унеможливорює коректне зіставлення результатів, отриманих при оцінюванні енергетичної безпеки за різними методиками.

Ще одним недоліком існуючих методик визначення енергетичної безпеки економічних систем різних рівнів ієрархії є їх статичний характер, оскільки вони не містять ймовірнісних компонент, які б дозволяли прогнозувати наростання ризиків та загроз, що впливають на енергетичну безпеку. У зв'язку з цим нами пропонується враховувати ризики підприємств паливно-енергетичного комплексу для уточнення результатів оцінювання енергетичної безпеки систем вищих рівнів ієрархії [2].

Проведеними дослідженнями визначено вплив ризиків, пов'язаних з діяльністю газотранспортних підприємств та газотранспортної системи в цілому на енергетичну безпеку України. Встановлено зокрема, що урахування ризиків газотранспортних підприємств призводить до зниження інтегрального показника енергетичної безпеки України, розрахованого за методикою [1], на 3,1 – 3,5 %.

Таким чином встановлено, що забезпечення необхідного рівня енергетичної безпеки національної економіки вимагає удосконалення методології та інструментарію оцінювання та моніторингу її стану. При цьому важливо відстежувати ситуацію в окремих секторах енергетики, у тому числі і на рівні окремих підприємств з урахуванням прямих і зворотних зв'язків, взаємозалежностей та взаємовпливів, а особливо, ризиків та загроз, які генеруються на рівні окремих суб'єктів паливно-енергетичного комплексу і можуть суттєво впливати на енергетичну безпеку систем вищих рівнів ієрархії.

Запропонований методичний підхід, орієнтований на удосконалення діючих методик оцінювання енергетичної безпеки України та дозволяє здійснювати коригування інтегральних індикаторів енергетичної безпеки шляхом урахування ризиків газотранспортних підприємств. Його універсальність дозволяє оцінювати вплив на рівень енергетичної безпеки України загроз і ризиків, пов'язаних з функціонуванням інших підсистем паливно-енергетичного комплексу.

Список посилань на джерела

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>.

2. Дзьоба О. Г. Про деякі аспекти оцінювання енергетичної безпеки з урахуванням ризиків суб'єктів паливно-енергетичного комплексу / О. Г. Дзьоба // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія "Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості". – 2016. – № 1 (13). – С. 37–41.